

ลักษณะทางสังคมและช่วงระยะเวลาของการมีบุตร

โดยทั่วไปปัจจัยทางค่านิยมและเศรษฐกิจจะมีความสัมพันธ์กับการเว้นระยะเวลา
มีบุตร กล่าวคือ ครอบครัวที่มีฐานะทางสังคมและเศรษฐกิจในระดับสูงมักจะเว้นช่วงระยะ
เวลาของการมีบุตรนาน แต่ครอบครัวที่มีฐานะทางสังคมและเศรษฐกิจในระดับต่ำนั้นระยะ
เวลาระหว่างบุตรแต่ละคนมักจะสั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งช่วงระยะเวลาที่นับตั้งแต่ทำการ
สมรสจนกระทั่งให้กำเนิดบุตรคนแรก^{๑๓} ในบทนี้จะพิจารณาถึงปัจจัยทางค่านิยมและระ
ยะความสัมพันธ์ที่เป็นผลทำให้ช่วงระยะเวลาของการมีบุตรของสตรีกลุ่มต่าง ๆ แตกต่างกัน

ก. การศึกษา

ระดับการศึกษาเป็นปัจจัยทางสังคมอย่างหนึ่งที่มีความสัมพันธ์กับการเจริญพันธุ์
กล่าวคือคู่สมรสที่ได้รับการศึกษาสูง มีบุตรจำนวนน้อยกว่าคู่สมรสที่ได้รับการศึกษาในระดับ
ต่ำ ดังนั้นจึงสนใจศึกษาว่าการศึกษามีผลต่อช่วงระยะเวลาที่มีบุตรอย่างไร ในสหรัฐอเมริกา
จากการศึกษาเกี่ยวกับช่วงระยะเวลาที่มีบุตรของกลุ่มที่มีสภาพเศรษฐกิจและสังคมแตกต่างกัน^{๑๔}
พบว่าสตรีที่ได้รับการศึกษาชั้นวิทยาลัยจะมีบุตรคนแรกโดยเฉลี่ยเป็นระยะเวลานาน
กว่าสตรีที่ได้รับการศึกษาปานกลางหรือประถมศึกษา และในกลุ่มสตรีที่ได้รับการศึกษาชั้น
ประถมศึกษาจะมีบุตรคนแรกในทันทีที่ทำการสมรสเป็นจำนวนร้อยละสูงกว่าสตรีที่ได้รับการ
ศึกษาชั้นวิทยาลัย ส่วนช่วงระยะเวลาที่มีบุตรคนที่สองและคนที่สามไปมีลักษณะใกล้เคียงกันมาก
ในกลุ่มสตรีที่ได้รับการศึกษาชั้นต่าง ๆ จากการศึกษานวนโน้มและความแตกต่างในการเว้น
ช่วงระยะเวลาที่มีบุตรของสตรีอเมริกัน^{๑๕} ปรากฏว่าสตรีที่ได้รับการศึกษาทุกกลุ่มจะมีบุตร
คนแรกในไม่ช้าหลังจากที่ทำการสมรส และการศึกษามีได้เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ช่วงระยะ
เวลาของการมีบุตรคนที่สองและคนที่สามแตกต่างกัน ยกเว้นช่วงระยะเวลาที่มีบุตรคนแรก สตรี

^{๑๓} Whelpton, Campbell and Patterson, op. cit., p. 325.

^{๑๔} Ibid., pp. 321 - 324.

^{๑๕} Whelpton, op. cit., pp. 88 - 89.

ที่ได้รับการศึกษาชั้นประถมศึกษาจะมีบุตรคนแรกเร็วกว่าสตรีที่ได้รับการศึกษาสูง จะเห็นว่าสตรีที่เกิดในระหว่างปี ค.ศ. ๑๙๒๒ - ๑๙๓๐ ซึ่งได้รับการศึกษาชั้นวิทยาลัยจะมีบุตรคนแรกในช่วงระยะเวลาโดยเฉลี่ย ๒๕ เดือน ส่วนสตรีที่ได้รับการศึกษาชั้นประถมศึกษาจะมีบุตรคนแรกในช่วงระยะเวลา ๒๒ เดือน ในการศึกษาเกี่ยวกับช่วงระยะเวลาของการมีบุตรในนครชิคาโก^{๒๐} พบว่า ระดับการศึกษาของสามีหรือของภรรยาไม่มีความสัมพันธ์กับช่วงระยะเวลาของการมีบุตร ยกเว้นสตรีที่อายุน้อย คือกลุ่มอายุระหว่าง ๒๐ - ๒๕ ปี ซึ่งได้รับการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาหรือสูงกว่าและหรือมีเงินนั้นสามีก็ได้รับการศึกษาระดับดังกล่าว จะมีบุตรคนแรกในช่วงระยะเวลาที่สั้นกว่า ๑.๕ ปี เป็นอัตราส่วนที่สูงมาก

สำหรับการวิจัยครั้งนี้ ปรากฏว่า ไม่มีความสัมพันธ์ระหว่างช่วงระยะเวลามีบุตรและการศึกษาของคู่สมรส ยกเว้นช่วงระยะเวลามีบุตรคนแรก คู่สมรสที่ได้รับการศึกษาสูงกว่าชั้นประถมศึกษา มีบุตรคนแรกในช่วงเวลาสั้นที่สุด (ดังปรากฏในตารางที่ ๓ และตารางที่ ๔) ทั้งนี้อาจเป็นเพราะคู่สมรสที่ได้รับการศึกษาสูง ใช้เวลาส่วนใหญ่ในการศึกษาเล่าเรียน ซึ่งถือว่าเป็นการย้ะระยะเวลาที่มีบุตรออกไป และเมื่อนำการสมรสก็อาจต้องการมีบุตรทันที ทำให้ช่วงระยะเวลามีบุตรคนแรกสั้น นอกจากนี้อาจเป็นเพราะคู่สมรสที่ได้รับการศึกษาสูงมักเลื่อนเวลาการสมรสออกไป เพื่อเตรียมตัวสำหรับประกอบอาชีพเป็นหลักแหล่ง เว้นแต่ในกรณีที่มีการตั้งครรภ์เกิดขึ้น จึงทำให้ช่วงระยะเวลามีบุตรคนแรกสั้น

^{๒๐}Visid Prachuabmoh, "Patterns of Child Spacing in Metropolitan Chicago," (unpublished master's dissertation, Dept. of Sociology, University of Chicago, p. 36).

ตารางที่ ๕ อัตราส่วนร้อยละของช่วงระยะเวลาที่สมัครที่สั้นกว่า ๒ ปี จำแนกตามลำดับที่
ของบุตร อายุของสตรีขณะให้กำเนิดบุตร และการศึกษาของสตรี

อายุของสตรีขณะให้กำเนิดบุตร และการศึกษาของสตรี	ลำดับที่ของบุตร		
	๑	๒	๓
<u>ทุกอายุ</u>			
ไม่เคยได้รับการศึกษา	๗๕.๐(๑๐๔)	๔๔.๕(๑๐๑)	๓๖.๘(๔๔)
ป.๑ - ป.๔	๗๕.๐(๗๒๕)	๔๖.๗(๖๔๓)	๓๕.๓(๕๓๔)
สูงกว่า ป.๔	๔๐.๕(๑๗๔)	๔๖.๑(๑๕๖)	๔๕.๑(๑๑๓)
<u>อายุ ๑๕ - ๑๙</u>			
ไม่เคยได้รับการศึกษา	๘๓.๘(๒๖)	๑๔.๓(๗)	-
ป.๑ - ป.๔	๗๐.๖(๑๗๐)	๗๕.๕(๕๕)	๑๐๐.๐(๕)
สูงกว่า ป.๔	๔๖.๘(๔๑)	๕๕.๕(๑๑)	* ⁿ (๖)
<u>อายุ ๒๐ - ๒๔</u>			
ไม่เคยได้รับการศึกษา	๗๕.๖(๕๕)	๕๗.๕(๖๑)	๓๕.๗(๖๔)
ป.๑ - ป.๔	๗๕.๑(๕๖๕)	๕๖.๖(๓๗๕)	๔๕.๕(๑๔๕)
สูงกว่า ป.๔	๔๑.๕(๕๖)	๖๓.๖(๗๔)	๕๖.๔(๕๕)
<u>อายุ ๒๕ - ๒๙</u>			
ไม่เคยได้รับการศึกษา	๗๗.๔(๑๔)	๕๓.๓(๓๐)	๓๔.๖(๔๕)
ป.๑ - ป.๔	๖๕.๖(๑๑๖)	๕๕.๔(๖๐๓)	๖๔.๗(๖๗๕)
สูงกว่า ป.๔	๔๐.๐(๓๕)	๓๖.๗(๔๕)	๓๔.๕(๕๕)
<u>อายุ ๓๐ - ๓๔</u>			
ไม่เคยได้รับการศึกษา	* ⁿ (๕)	* ⁿ (๑)	๕๕.๕(๕)
ป.๑ - ป.๔	๔๑.๖(๑๖)	๖๗.๐(๓๗)	๗๖.๖(๕๕)
สูงกว่า ป.๔	๖๖.๗(๕)	๓๕.๓(๖๕)	๖๐.๐(๑๐)

ตารางที่ ๓ (ต่อ)

อายุของสตรีขณะให้กำเนิดบุตร และการศึกษาของสตรี	ลำดับที่ของบุตร		
	๑	๒	๓
อายุ ๑๕ - ๔๔			
ไม่เคยได้รับการศึกษา	* ๗ (๑)	* ๗ (๒)	* ๗ (๓)
ป.๑. - ป.๔	* ๗ (๒)	๒๒.๒ (๕)	๓๐.๐ (๑๑)
สูงกว่า ป.๔	* ๗ (๑)	* ๗ (๔)	* ๗ (๓)

* ขนาดตัวอย่างต่ำกว่า ๕

ตารางที่ ๕ อัตราส่วนร้อยละของช่วงระยะเวลาที่มีบุตรสั้นกว่า ๒ ปี จำแนกตามลำดับที่
ของบุตร อายุของสตรีขณะให้กำเนิดบุตร และการศึกษาของสามี

อายุของสตรีขณะให้กำเนิดบุตร บุตรและการศึกษาของสามี	ลำดับที่ของบุตร		
	๑	๒	๓
<u>ทุกอายุ</u>			
ไม่เคยได้รับการศึกษา	๗๖.๖(๔๗)	๕๖.๖(๔๖)	๒๗.๔(๓๖)
ป.๑ - ป.๔	๗๕.๘(๗๐๒)	๕๖.๘(๖๕๘)	๓๘.๑(๕๖๖)
สูงกว่า ป.๔	๕๕.๓(๑๑.๓)	๕๐.๗(๖๐๗)	๕๐.๕(๑๖๑)
<u>อายุ ๑๕ - ๑๙</u>			
ไม่เคยได้รับการศึกษา	๗๕.๐(๘)	๕๓.๓(๖)	-
ป.๑ - ป.๔	๕๖.๑(๑๕๕)	๖๖.๐(๕๓)	* ^๗ (๕)
สูงกว่า ป.๔	๕๖.๕(๕๖)	๕๗.๑(๑๕)	* ^๗ (๑)
<u>อายุ ๒๐ - ๒๔</u>			
ไม่เคยได้รับการศึกษา	๕๕.๐(๒๕)	๓๖.๘(๑๕)	๒๐.๐(๑๐)
ป.๑ - ป.๔	๗๕.๘(๕๗๒)	๕๕.๓(๓๗๕)	๕๕.๐(๑๗๕)
สูงกว่า ป.๔	๕๖.๖(๑๑๖)	๕๕.๕(๘๕)	๕๑.๑(๕๕)
<u>อายุ ๒๕ - ๒๙</u>			
ไม่เคยได้รับการศึกษา	๖๕.๓(๑๕)	๖๓.๖(๑๕)	๓๓.๓(๑๕)
ป.๑ - ป.๔	๖๕.๗(๑๐๖)	๕๓.๓(๑๕๐)	๓๖.๑(๒๕๕)
สูงกว่า ป.๔	๕๖.๕(๕๗)	๕๖.๕(๗๗)	๕๐.๕(๕๕)
<u>อายุ ๓๐ - ๓๔</u>			
ไม่เคยได้รับการศึกษา	-	* ^๗ (๒)	๖๕.๐(๕)
ป.๑ - ป.๔	๕๕.๐(๒๐)	๖๕.๖(๓๕)	๖๖.๘(๗๕)
สูงกว่า ป.๔	๖๖.๗(๑๖)	๕๓.๗(๑๖)	๑๕.๘(๖๗)

ตารางที่ ๕ (ต่อ)

อายุของสตรีขณะให้กำเนิดบุตร บุตรและการศึกษาของสามี	ลำดับที่ของบุตร		
	๑	๒	๓
อายุ ๓๕ - ๔๔			
ไม่เคยได้รับการศึกษา	-	-	-
ป.๑ - ป.๔	* ⁿ (๓)	๓๓.๓(๔)	๑๔.๗๕(๑๖)
สูงกว่า ป.๔	* ⁿ (๒)	* ⁿ (๔)	* ⁿ (๓)

*ⁿ ขนาดตัวอย่างต่ำกว่า ๕

จ. การรับจ้างวิทยุ

ในปัจจุบันนี้การรับจ้างวิทยุเป็นสิ่งที่นิยมกันมากในสังคมไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเขตชนบท บุคคลที่รับจ้างวิทยุเป็นประจำย่อมเป็นคนที่มีโอกาสทราบถึงการเปลี่ยนแปลงและความเคลื่อนไหวต่าง ๆ ในสังคม ตลอดจนทำให้มีความรู้เกี่ยวกับวิทยาการใหม่ ๆ ซึ่งทำให้เป็นคนทันสมัยกว่าบุคคลที่ไม่เคยรับจ้างวิทยุเลย จากการศึกษาลักษณะของผู้ที่ยอมรับเอาวิธีการวางแผนครอบครัวมาปฏิบัติในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี^{๒๑} พบว่าในกลุ่มบุคคลที่รับจ้างวิทยุเป็นประจำ มีอัตราการยอมรับวิธีการวางแผนครอบครัวมาปฏิบัติสูงกว่ากลุ่มบุคคลที่รับจ้างวิทยุเป็นครั้งคราวหรือไม่เคยรับจ้างวิทยุ และในกลุ่มบุคคลที่ไม่เคยรับจ้างวิทยุเลยมีอัตราการยอมรับวิธีการวางแผนครอบครัวต่ำที่สุด จึงเป็นที่คาดว่า การรับจ้างวิทยุ น่าจะมีผลต่อการเว้นระยะเวลาที่มีบุตรด้วยเช่นกัน

ผลการศึกษาครั้งนี้พบว่า สตรีที่รับจ้างวิทยุเป็นประจำให้กำเนิดบุตรในช่วงระยะเวลาที่ไม่แตกต่างไปจากช่วงระยะเวลาที่มีบุตรของสตรีที่รับจ้างวิทยุเป็นครั้งคราวหรือไม่เคยรับจ้างวิทยุเลย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า สตรีที่เคยรับจ้างวิทยุเป็นประจำนิยมฟังเฉพาะรายการภาคบันเทิงเท่านั้น หากมีความสนใจเกี่ยวกับรายการความก้าวหน้าทางด้านวิทยาการใหม่ ๆ หรือข่าวคราวความเคลื่อนไหวในสังคมแต่อย่างใดไม่ ดังนั้นจึงไม่ปรากฏว่ามีความแตกต่างในการเว้นระยะเวลาที่มีบุตรของสตรีที่รับจ้างวิทยุเป็นประจำ รับจ้างวิทยุเป็นครั้งคราวหรือไม่เคยรับจ้างวิทยุเลย

อนึ่งการมีเครื่องรับวิทยุอาจแสดงถึงฐานะทางเศรษฐกิจของบุคคล สตรีที่รับจ้างวิทยุเป็นประจำอาจให้กำเนิดบุตรในช่วงระยะเวลาที่ไม่แตกต่างไปจากช่วงระยะเวลาที่มีบุตรของสตรีที่รับจ้างวิทยุเป็นครั้งคราว หรือไม่เคยรับจ้างวิทยุเลย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะเหตุว่า

^{๒๑} วราภรณ์ หุมจำปา, ลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคมของผู้ที่ยอมรับเอาวิธีการวางแผนครอบครัวมาปฏิบัติในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี, วิทยานิพนธ์ชั้นปริญญาโท แผนกวิชาสังคม บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (๒๕๑๓) หน้า ๓๐

สตรีที่รับฟังวิทยุเป็นประจำมีฐานะทางเศรษฐกิจดีกว่าสตรีที่ไม่เคยรับฟังวิทยุเลย ซึ่งน่าจะ
เป็นไปได้ที่สตรีที่รับฟังวิทยุเป็นประจำให้กำเนิดบุตรในช่วงระยะเวลาสั้นกว่าช่วงระยะ
เวลาที่มีบุตรของสตรีที่รับฟังวิทยุเป็นครั้งคราว หรือไม่เคยรับฟังวิทยุเลย เนื่องจากการมี
บุตรจำนวนมากมิได้เป็นภาระทางเศรษฐกิจของครอบครัวดังเช่นครอบครัวที่มีฐานะทาง
เศรษฐกิจระดับต่ำ หรือมิฉะนั้นก็อาจเป็นไปได้ว่า สตรีที่รับฟังวิทยุเป็นประจำให้กำเนิดบุตร
ในช่วงระยะเวลายาวกว่าช่วงระยะเวลาที่มีบุตรของสตรีที่รับฟังวิทยุเป็นครั้งคราวหรือไม่เคย
รับฟังวิทยุ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะเหตุว่า สตรีที่รับฟังวิทยุเป็นประจำเป็นบุคคลที่ทันสมัย และ
ปรารถนาที่จะมีความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจและสังคมจึงพยายามจำกัดจำนวนบุตร โดยยืด
ระยะเวลาการมีบุตรให้นานออกไป

ดังนั้น จึงน่าจะสนใจศึกษาว่า ความนิยมรับฟังรายการวิทยุ ฐานะทางเศรษฐกิจของ
สตรีที่รับฟังวิทยุเป็นประจำ สตรีที่รับฟังวิทยุเป็นครั้งคราว และสตรีที่ไม่เคยรับฟังวิทยุ มี
ความสัมพันธ์กับช่วงระยะเวลาที่มีบุตรอย่างไรหรือไม่ แต่เนื่องจากข้อมูลที่ใช้ในการศึกษา
ครั้งนี้ไม่อำนวยให้สำหรับการศึกษายัจจุยดังกล่าว

ตารางที่ ๕ อัตราส่วนร้อยละของช่วงระยะเวลาที่มีบุตรคนสุดท้ายที่สั้นกว่า ๒ ปี จำแนกตามลำดับที่ของการตั้งครรภ์ อายุของสตรีขณะให้กำเนิดบุตรและการรับฟังวิหุญ

อายุของสตรีขณะให้กำเนิดบุตรและการรับฟังวิหุญ	ลำดับที่ของการตั้งครรภ์ซึ่งให้กำเนิดบุตรคนสุดท้าย		
	๑ - ๓	๔ - ๖	๓ +
<u>ทุกอายุ</u>			
ฟังเป็นประจำ	๔๖.๓(๑๒๖)	๓๒.๑(๒๑๖)	๓๒.๓(๑๐๖)
ฟังเป็นบางครั้ง	๔๔.๘(๑๔๙)	๖๒.๖(๑๘๐)	๓๘.๕(๑๑๐)
ไม่เคยฟัง	๓๒.๘(๓๙)	๒๘.๑(๕๓)	๓๖.๘(๓๘)
<u>อายุ ๑๕ - ๒๔</u>			
ฟังเป็นประจำ	๕๕.๖(๖๙)	๖๑.๕(๑๓)	-
ฟังเป็นบางครั้ง	๔๙.๐(๖๑)	๓๓.๓(๖)	-
ไม่เคยฟัง	๕๓.๘(๑๓)	+ ^๗ (๒)	+ ^๗ (๑)
<u>อายุ ๒๕ - ๓๔</u>			
ฟังเป็นประจำ	๓๙.๘(๘๓)	๓๘.๘(๑๕๕)	๓๙.๘(๒๕)
ฟังเป็นบางครั้ง	๓๙.๘(๙๔)	๖๖.๕(๑๓๐)	๔๙.๙(๔๘)
ไม่เคยฟัง	๒๑.๐(๑๔)	๓๘.๑(๔๑)	๓๓.๓(๑๖)
<u>อายุ ๓๕ - ๔๔</u>			
ฟังเป็นประจำ	๔๑.๙(๑๖)	๑๓.๖(๔๔)	๓๐.๑(๙๓)
ฟังเป็นบางครั้ง	๑๖.๙(๑๖)	๑๑.๑(๕๔)	๒๕.๘(๖๖)
ไม่เคยฟัง	๒๐.๐(๕)	๑๘.๓(๑๘)	๓๖.๐(๒๕)

^๗ ขนาดตัวอย่างต่ำกว่า ๕

ค. การทำงานนอกบ้านของสตรีภายหลังการสมรส

"การทำงานนอกบ้านของสตรีภายหลังการสมรส" ในที่นี้หมายถึงการประกอบอาชีพประเภทที่ไม่ใช่การศึกษาระดับมัธยมศึกษา และได้รับผลตอบแทนเป็นเงิน

ในปัจจุบันสตรีที่ทำงานนอกบ้านภายหลังการสมรสมีอัตราเพิ่มขึ้น เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงของสภาพเศรษฐกิจและสังคม ทำให้สตรีมีความคิดเห็นทันสมัย ประกอบกับสตรีได้รับการศึกษาสูงกว่าแต่ก่อน จึงทำให้มีโอกาสนำไปประกอบอาชีพได้มากขึ้น สตรีที่ประกอบอาชีพนอกบ้านภายหลังการสมรสจะพยายามจำกัดจำนวนบุตร หรือมีเจตนาที่จะพยายามเว้นช่วงระยะเวลาของการมีบุตรให้ยาวออกไป ทั้งนี้เพื่อหลีกเลี่ยงอุปสรรคในการทำงานตลอดจนความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจและสังคมของครอบครัว ในสหรัฐอเมริกา จากการศึกษาเกี่ยวกับประสพการณ์ในการทำงานของสตรีและช่วงระยะเวลาของการมีบุตร^{๒๖} ปรากฏว่าระยะเวลาการทำงานของสตรีมีความสัมพันธ์ไปในทางเดียวกับช่วงระยะเวลาของการมีบุตร กล่าวคือ สตรีที่ทำงานเป็นระยะเวลานาน จะมีช่วงระยะเวลาของการมีบุตรแต่ละคนนาน เช่นเดียวกับสตรีที่เว้นช่วงระยะเวลาการมีบุตรนานก็เพราะต้องการจะประกอบอาชีพนอกบ้าน จากการศึกษาลักษณะของผู้ที่ยอมรับเอาวิธีการวางแผนครอบครัวมาปฏิบัติในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี^{๒๗} พบว่า สตรีที่ทำงานนอกบ้านภายหลังการสมรสมีอัตราการรับเอาวิธีการวางแผนครอบครัวมาปฏิบัติสูงกว่าสตรีที่ไม่ได้ทำงานนอกบ้านหลังจากการทำการสมรสแล้วอยู่บ้างเล็กน้อย ดังนั้น จึงน่าจะสนใจศึกษาว่า สำหรับสตรีในเขตอำเภอโพธารามนี้ สตรีที่ทำงานนอกบ้าน และสตรีที่ไม่ได้ทำงานนอกบ้านให้กำเนิดบุตรในช่วงระยะเวลาแตกต่างกันหรือไม่

นอกจากการศึกษาปรากฏว่า ส่วนใหญ่สตรีไม่ได้ประกอบอาชีพนอกบ้านภายหลัง

^{๒๖} N. Krishnan Namboodiri, "The Wife's Work Experience and Child Spacing," The Milbank Memorial Fund Quarterly, XLII (July, 1964), 66.

^{๒๗} วราภรณ์ พุ่มจำปา, แหล่งเกี่ยวกับข้างต้น, หน้า ๑๑.

การสมรส จึงไม่อาจกล่าวได้อย่างแน่ชัดว่า การทำงานนอกบ้านของสตรีมีผลต่อช่วงระยะเวลาที่มีบุตรอย่างไร ประกอบกับการที่ไม่ทราบระยะเวลาในการทำงานของสตรี จึงเป็นที่คาดว่าสตรีที่ทำงานนอกบ้านมีบุตรในช่วงระยะเวลากระชั้นชิด เนื่องจากการทำงานนอกบ้านของสตรีทำให้ฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวดีขึ้น จึงไม่วิตกกังวลเกี่ยวกับการเลี้ยงดูบุตร หรืออาจเป็นเพราะเหตุว่า สตรีที่ทำงานนอกบ้านต้องการหลีกเลี่ยงอุปสรรคในการทำงาน จึงเว้นระยะการมีบุตรนาน ส่วนสตรีที่ตอบว่าไม่ไปทำงานนอกบ้านนั้น อาจเคยทำงานมาก่อนแต่ต้องเลิกทำ เพราะมีบุตรจำนวนมากซึ่งต้องรับภาระในการเลี้ยงดูเอาใจใส่ สตรีบางคนเคยทำงานแต่ต้องหยุดทำ เพราะมีบุตรถี่เกินไป ทำให้สุขภาพทรุดโทรม และมีภาวะเจ็บป่วยบ่อยครั้ง ดังนั้น หากทราบระยะเวลาของการทำงานนอกบ้านอย่างแน่ชัดว่าพ่วงตั้งแต่เวลาใดถึงเวลาใดแล้ว ก็อาจทำให้การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการทำงานนอกบ้านของสตรีและช่วงระยะเวลาการมีบุตรได้แน่นทึบยิ่งขึ้น

ตารางที่ ๑๐ อัตราส่วนร้อยละของช่วงระยะเวลาที่มีบุตรคนสุดท้ายที่สั้นกว่า ๒ ปี จำแนกตามลำดับที่ของการตั้งครรภ์ อายุของสตรีขณะให้กำเนิดบุตร และการทำงานนอกรับของสตรีภายหลังการสมรส

อายุของสตรีขณะให้กำเนิดบุตรและการทำงานนอกรับภายหลังการสมรส	ลำดับที่ของการตั้งครรภ์ซึ่งให้กำเนิดบุตรคนสุดท้าย		
	๑ - ๓	๔ - ๖	๗ +
<u>ทุกอายุ</u>			
ทำ	๔๔.๘(๒๕)	๓๐.๔(๔๕)	๒๕.๖(๒๔)
ไม่ทำ	๓๘.๖(๒๕๓)	๒๖.๔(๔๒๑)	๓๓.๕(๒๓๐)
<u>อายุ ๑๕ - ๒๔</u>			
ทำ	๕๕.๓(๑๒)	* ⁿ (๑)	* ⁿ (๑)
ไม่ทำ	๔๔.๐(๑๐๐)	๒๑.๔(๑๔)	-
<u>อายุ ๒๕ - ๓๔</u>			
ทำ	๓๘.๕(๑๓)	๒๖.๕(๔๐)	* ⁿ (๘)
ไม่ทำ	๓๗.๑(๑๖๗)	๓๑.๖(๓๐๑)	๔๑.๘(๗๔)
<u>อายุ ๓๕ - ๔๔</u>			
ทำ	* ⁿ (๘)	๑๒.๕(๘)	๖๖.๓(๑๘)
ไม่ทำ	๒๖.๕(๖๖)	๑๗.๓(๑๐๖)	๕๘.๑(๑๕๑)

*ⁿ ขนาดตัวอย่างต่ำกว่า ๕

๖. ความถี่ของการเดินทางไปยังเมืองต่าง ๆ

ในการศึกษาครั้งนี้ ได้สร้างกรรณิชนิพนธ์ โดยได้แบ่งระดับความถี่ของการเดินทางไปยังเมืองต่าง ๆ เป็น ๓ ระดับด้วยกัน โดยให้น้ำหนักของจำนวนครั้งกับความถี่ของการไปไว้ดังนี้

ความถี่ของการไปเขตเทศบาลโฆธารามหรือบ้านโป่ง

สัปดาห์ละครั้งหรือมากกว่า	๓
สองหรือสามครั้งต่อเดือน	๒
เดือนละครั้งหรือน้อยกว่า	๑
ไม่เคย	๐

ความถี่ของการไปเขตเทศบาลราชบุรี

สัปดาห์ละครั้งหรือมากกว่า	๔
สองหรือสามครั้งต่อเดือน	๓
เดือนละครั้งหรือน้อยกว่า	๒
ไม่เคย	๐

ความถี่ของการไปเขตเทศบาลนครปฐม

สัปดาห์ละครั้งหรือมากกว่า	๔
สองหรือสามครั้งต่อเดือน	๓
เดือนละครั้งหรือน้อยกว่า	๒
ไม่เคย	๐

ความถี่ของการไปเขตเทศบาลนครกรุงเทพ

สัปดาห์ละครั้งหรือมากกว่า	๔
สองหรือสามครั้งต่อเดือน	๓
เดือนละครั้งหรือน้อยกว่า	๑
ไม่เคย	๐

คำหั่งนมคั้นจืดคำเดียวจาก ๐ ถึง ๑๖ โยคนแบ่งออกเป็น ๓ ระดับคือ ๐ - ๕
หมายถึงไม่เคยไป ๖ - ๑๐ ไปบ้างเป็นครั้งคราว ๑๑ - ๑๖ ไปบ่อยครั้ง

ความถี่ของการเดินทางไปยังเขตเมือง เป็นกรณีที่ชี้วัดความทันสมัยของบุคคล
เนื่องจากเมืองเป็นศูนย์กลางของการเผยแพร่วัฒนธรรมใหม่ ๆ การเดินทางไปยังเมืองบ่อย
ครั้งย่อมมีโอกาสติดต่อกับโลกภายนอกให้มาก และทำให้บุคคลเข้าใจถึงสภาพการดำเนิน
ชีวิตในสังคมสมัยใหม่ ได้ดีกว่าบุคคลที่เคยไปในเขตเมืองเป็นครั้งคราว หรือไม่เคยไปเลย
บุคคลที่เคยไปเขตเมืองบ่อยครั้งจึงมักกระตือรือร้นที่จะมีความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจและ
สังคม ยิ่งสมว่ากลุ่มรสเดินทางไปยังเมืองต่าง ๆ บ่อย จะมีอัตราการรับเอาวิธีการวาง
แผนครอบครัวมาปฏิบัติสูงกว่าอัตราการรับเอาวิธีการวางแผนครอบครัวมาปฏิบัติของสตรีที่
เคยไปเมืองต่าง ๆ เป็นครั้งคราวหรือไม่เคยไปเลย ^{๒๔} ดังนั้นความถี่ของการเดินทาง
ไปยังเขตเมืองของกลุ่มรสก็น่าจะมีผลต่อช่วงเวลาของการมีบุตร

ผลจากการศึกษาปรากฏว่า การเดินทางไปยังเขตเมืองของกลุ่มรส ไม่มีความ
สัมพันธ์กับช่วงเวลาที่มีบุตร กล่าวคือ กลุ่มรสที่เคยเดินทางเข้าไปในเขตเมืองบ่อย
ครั้งให้กำเนิดบุตรในช่วงระยะเวลาที่ไม่แตกต่างไปจากช่วงเวลาที่มีบุตรของกลุ่มรสที่
เดินทางไปในเขตเมืองเป็นครั้งคราวหรือไม่เคยไปเลย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่ากลุ่มรสที่
เดินทางไปในเขตเมืองบ่อยครั้งนั้นอาจเป็นการไม่เพื่อจุดประสงค์ในธุรกิจการงานเท่านั้น
แต่ไม่สนใจที่จะรับความรู้ใด ๆ เกี่ยวกับการดำเนินชีวิตในสังคมสมัยใหม่ ดังนั้นระดับ
ความทันสมัยของบุคคลจึงปรากฏว่าไม่มีผลต่อช่วงเวลาที่มีบุตรของสตรีเหล่านี้แต่อย่างใด

^{๒๔} วราภรณ์ ชุมจำปา, แหล่งเลี้ยงดูกับข้างตน, หน้า ๑๖.

ตารางที่ ๑๑ อัตราส่วนร้อยละของช่วงระยะเวลาที่มีบุตรคนสุดท้ายที่สั้นกว่า ๖ ปี จำแนกตามลำดับที่ของการตั้งครรภ์ อายุของสตรีขณะให้กำเนิดบุตรและความถี่ของการเดินทางไปยังเขตเมืองของสตรี

อายุของสตรีขณะให้กำเนิดบุตรและความถี่ของการเดินทางไปยังเขตเมืองของสตรี	ลำดับที่ของการตั้งครรภ์ซึ่งให้กำเนิดบุตรคนสุดท้าย		
	๑ - ๓	๔ - ๖	๗ +
<u>ทุกอายุ</u>			
ไม่เคยไป	๔๖.๔(๖๐๔)	๖๘.๕(๖๗๓)	๓๓.๑(๑๔๔)
เคยไปบางครั้ง	๔๗.๕(๑๓๕)	๒๖.๕(๑๓๕)	๓๕.๖(๑๐๔)
เคยไปบ่อยครั้ง	๖๕.๐(๑๖)	๖๐.๐(๒๕)	* ^๗ (๕)
<u>อายุ ๑๕ - ๒๔</u>			
ไม่เคยไป	๕๗.๑(๔๕)	๖๕.๓(๑๕)	-
เคยไปบางครั้ง	๕๘.๕(๕๓)	๑๖.๗(๖)	* ^๗ (๑)
เคยไปบ่อยครั้ง	* ^๗ (๕)	* ^๗ (๓)	-
<u>อายุ ๒๕ - ๓๔</u>			
ไม่เคยไป	๓๙.๕(๑๐๔)	๓๐.๖(๑๐๖)	๓๘.๕(๕๕)
เคยไปบางครั้ง	๓๖.๖(๖๕)	๓๖.๖(๑๑๔)	๔๗.๖(๓๖)
เคยไปบ่อยครั้ง	๒๐.๐(๕)	๕๐.๐(๑๐)	* ^๗ (๑)
<u>อายุ ๓๕ - ๔๔</u>			
ไม่เคยไป	๓๖.๕(๑๑)	๑๓.๖(๕๓)	๓๐.๓(๕๕)
เคยไปบางครั้ง	๑๗.๖(๑๓)	๑๕.๐(๕๐)	๒๘.๒(๗๑)
เคยไปบ่อยครั้ง	๑๕.๓(๗)	๐.๐(๑๒)	* ^๗ (๓)

*^๗ ขนาดตัวอย่างต่ำกว่า ๕

ตารางที่ ๑๖ อัตราส่วนร้อยละของช่วงระยะเวลาที่บุตรคนสุดท้ายที่สั้นกว่า ๒ ปี จำแนกตามลำดับที่ของการตั้งครรภ์ อายุของสตรีขณะให้กำเนิดบุตร และความถี่ของการเดินทางไปยัง เขตเมืองของสามี

อายุของสตรีขณะให้กำเนิดบุตร และการเดินทางไปยัง เขตเมือง ของสามี	ลำดับที่ของการตั้งครรภ์ของให้กำเนิดบุตรคนสุดท้าย		
	๑ - ๓	๔ - ๖	๗ +
<u>ทุกอายุ</u>			
ไม่เคยไป	๕๘.๓(๒๔)	๕๐.๐(๕๖)	๖.๗(๑๔๔)
เคยไปบางครั้ง	๗๕.๑(๕๒๖)	๕๘.๗(๖๖๓)	๕๕.๕(๓๖)
เคยไปบ่อยครั้ง	๕๐.๗(๒๓)	* ^๑ (๒๖)	๕๗.๕(๒๒)
<u>อายุ ๑๕ - ๒๔</u>			
ไม่เคยไป	๑๐๐.๐(๑๐)	* ^๑ (๕)	-
เคยไปบางครั้ง	๕๘.๒(๒๕๐)	-	๕๘.๒(๒๕๐)
เคยไปบ่อยครั้ง	๕๕.๕(๕)	* ^๑ (๒)	-
<u>อายุ ๒๕ - ๓๔</u>			
ไม่เคยไป	๓๓.๓(๑๖)	๖๐.๐(๕๐)	๗.๕(๑๓๕)
เคยไปบางครั้ง	๕๕.๖(๒๖๔)	๗๓.๕(๕๖๕)	๗๗.๕(๑๕)
เคยไปบ่อยครั้ง	๓๗.๕(๑๖)	๕๐.๕(๒๖)	๗๐.๐(๑๐)
<u>อายุ ๓๕ - ๔๔</u>			
ไม่เคยไป	* ^๑ (๒)	๑๖.๗(๑๒)	๐.๐(๐)
เคยไปบางครั้ง	๑๐๐.๐(๔)	๑.๕(๑๓๕)	๑๑.๑(๑๕)
เคยไปบ่อยครั้ง	* ^๑ (๒)	* ^๑ (๒)	๒๕.๐(๑๒)

*^๑ ขนาดตัวอย่างต่ำกว่า ๕

ตารางที่ ๑๓ อัตราส่วนร้อยละของช่วงระยะเวลาที่บุตรที่สั้นกว่า ๒ ปี จำแนกตามอายุของสตรีขณะให้กำเนิดบุตรและประสิทธิภาพในการเป็นผู้นำท้องถิ่นของสามี

อายุของสตรีขณะให้กำเนิดบุตรและประสิทธิภาพในการเป็นผู้นำท้องถิ่นของสามี	ลำดับที่ของบุตร		
	๑	๒	๓
<u>ทุกอายุ</u>			
ไม่เคยเป็น	๔๐.๐ (๒๑๐)	๔๕.๖ (๒๐๕)	๒๗.๖ (๑๔๑)
เคยเป็น	๓๕.๔ (๔๓๑)	๔๕.๖ (๔๐๓)	๓๔.๖ (๖๗๗)
<u>อายุ ๑๕ - ๑๙</u>			
ไม่เคยเป็น	๔๑.๗ (๖๐)	๓๐.๔ (๒๕)	* ๗ (๒)
เคยเป็น	๓๗.๒ (๑๖๗)	๖๓.๖ (๕๕)	๑๐๐.๐ (๕)
<u>อายุ ๒๐ - ๒๔</u>			
ไม่เคยเป็น	๔๑.๗ (๑๑๕)	๔๗.๖ (๑๐๕)	๓๓.๓ (๖๖)
เคยเป็น	๓๖.๘ (๔๔๔)	๔๗.๗ (๔๓๖)	๔๗.๖ (๒๑๐)
<u>อายุ ๒๕ - ๒๙</u>			
ไม่เคยเป็น	๓๕.๘ (๒๕)	๓๖.๗ (๖๐)	๒๕.๖ (๔๖)
เคยเป็น	๓๑.๑ (๑๔๖)	๔๓.๗ (๒๓๔)	๒๘.๘ (๑๔๔)
<u>อายุ ๓๐ - ๓๔</u>			
ไม่เคยเป็น	๕๐.๐ (๖)	๒๔.๖ (๗)	๑๗.๘ (๒๓)
เคยเป็น	๓๖.๘ (๖๕)	๒๔.๘ (๕๑)	๒๒.๖ (๔๓)
<u>อายุ ๓๕ - ๔๔</u>			
ไม่เคยเป็น	-	๐.๐ (๔)	* ๗ (๕)
เคยเป็น	* ๗ (๕)	๑๗.๘ (๒๓)	๑๕.๐ (๒๑)

* ๗ ขนาดตัวอย่างต่ำกว่า ๕

๑. ประสพการณ์เกี่ยวกับการ เป็นผู้นำท้องถิ่นของสามี

"ผู้นำท้องถิ่น" ในที่นี้หมายถึง กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกสภาตำบล
เจ้าหน้าที่สงครม พระ ทหาร และตำรวจ

โดยทั่วไปบุคคลที่มีประสพการณ์เกี่ยวกับการ เป็นผู้นำท้องถิ่น มักเป็นบุคคลที่มีความ
คิดก้าวหน้าทันสมัย เนื่องจากเป็นบุคคลที่มีการติดต่อกับโลกภายนอกมาก ทำให้เฝ้ามองชาว
คราวและความเคลื่อนไหวต่าง ๆ รวมทั้งนโยบายของรัฐบาล ดีกว่าคนอื่น ๆ ในสายตา
ของชาวบ้านเองบุคคลที่เป็นหรือเคยเป็นผู้นำท้องถิ่น เป็นบุคคลที่มีสภาพเศรษฐกิจและสังคม
ในระดับสูง จึงน่าสนใจศึกษาว่า กลุ่มสตรีที่สามีเคยเป็นผู้นำท้องถิ่นและกลุ่มสตรีที่สามีไม่
เคยเป็นผู้นำท้องถิ่น ให้กำเนิดบุตรในช่วงระยะเวลาแตกต่างกันหรือไม่

ผลการศึกษาจากข้อมูลทีโศธาราม พบว่าสตรีที่สามีเคยเป็นผู้นำท้องถิ่นให้กำเนิด
บุตรในช่วงระยะเวลาไม่แตกต่างไปจากช่วงระยะเวลาที่มีบุตร ของสตรีที่สามีไม่เคยเป็นผู้นำ
ท้องถิ่น ทั้งนี้อาจเป็นไปได้ที่สตรีซึ่งสามีเคยเป็นผู้นำท้องถิ่นนั้น สามีเคยเป็นหลังจากที่
บุตรโตแล้ว หรือมีขณะนั้นสามีของสตรีบางคนก็เคยเป็นผู้นำท้องถิ่นในระยะเวลาไม่นานก่อน
ที่จะให้กำเนิดบุตร แต่เพราะว่าข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาไม่เกี่ยวกับระยะเวลาในการ เป็น
ผู้นำท้องถิ่นของสามี ดังนั้นจึงไม่อาจวิเคราะห์ได้อย่างแน่ชัดว่า การที่ไม่มีความสัมพันธ์
ระหว่างประสพการณ์ในการ เป็นผู้นำท้องถิ่นของสามีกับระยะเวลาของการมีบุตรนั้น เนื่องมา
จากสาเหตุใด